

АНГЛІЦИЗМИ В УКРАЇНСЬКИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ПРОГРАМАХ ТА МОВІ ПРОФЕСІОНАЛІВ

© Байбакова І.М., Байбаков К.В., 2000

ДУ “Львівська політехніка”

Добре відомо, що найдинамічнішим елементом мовної системи є її словниковий склад. Одним із засобів збагачення лексичного складу мови виступає виникнення нових слів. Велику роль відіграють лексичні інновації в мові науково-технічної літератури.

Основними способами продукування нових слів залишаються складання слів і афіксація. Останнім часом можна спостерігати інтенсивне утворення слів-гібридів, акронімів. Дуже конструктивною є конверсія, регресивна деривація, запозичення. Далеко не всі неологізми або неосеми рееструються сучасними словниками. Збагачення будь-якої мови відбувається постійно і різноманітними засобами, тому що кожна мова постійно змінюється і рухається в різних напрямках. Це явище американський лінгвіст Е.Сапір охарактеризував як “дрейф” мови: “Кожне слово, кожний граматичний елемент, кожний вираз і кожна інтонація поступово змінює свої риси, підкоряючись невидимому, але об'єктивно існуючому дрейфу, котрий створює життя мови, існує як генетична програма, яка закладена в структуру мови” [5, с.15].

Характерною рисою науково-технічної літератури, зокрема і літератури комп'ютерної, є насиченість текстів спеціальними термінами, смислове значення яких реалізується, в основному, концептуально.

Комп'ютерна техніка, безперечно, належить до тих галузей науково-технічних знань, які розвиваються дуже швидко. Тому перекладачі змушені мати справу з величезною кількістю термінів, не зафіксованих у відповідних словниках. Коли виникає новий термін, перекладачі шукають для нього адекватний відповідник в українській мові. Коли ж аналог відсутній, вони вдаються до розгорнутого описового перекладу. Але найчастіше спеціалісти використовують англійські терміни у їх транскрипційному відтворенні. Таким чином до української мови увійшли терміни: сканер, принтер, модем, інтерфейс, дисплей, джойстик, геймпад. Також дуже поширеним є використання англійських аббревіатур-скорочень. Тобто були запозичені такі аббревіатури, як “СД” – “CD” – “Compact Disk”, “СД-РОМ” – “CD-ROM” – “Compact Disk – Read only Memory”, “ЦПУ” – “CPU” – “Central Processor Unit”, “ДІММ” – “DIMM” – “Double Integration Memory Module”, “ФТП” – “FTP” – “File Transfer Protocol”.

У комп'ютерній технології в деяких випадках знайшов місце буквальний переклад відповідних англомовних понять. Наприклад, motherboard – материнська плата. Незважаючи на те, що це поняття серед спеціалістів завжди позначалось терміном “системна плата”, новий термін зайняв стале місце в терміносистемі.

Особливу групу становлять слова, що спочатку належали до професійного аргю англомовних спеціалістів, але в остаточному варіанті стали існувати як загальноновизнані терміни. До таких належать такі терміни, як “мишка” (mouse) – пристрій для встановлення місцезнаходження покажчика на екрані дисплея, “сміття” (garbage) – непотрібні дані, “слід” (footprint) – площа передньої панелі, пульта приладу. Навіть той самий

показчик “мишки” жоден спеціаліст не назве так, а замість буде використаний англійський термін “курсор”–“cursor”.

Слід розуміти, що спеціалісти в комп’ютерній галузі поділяються на різні групи, тобто, наприклад, дизайнери гіпертекстових сторінок в мережі Інтернет, програмісти, системні адміністратори, збирачі комп’ютерної техніки, дизайнери книжок та журналів і гравці. І в кожній галузі існує своє суто професійне арго.

Серед тих, що збирають комп’ютерну техніку, можна часто почути слово “мама”, яке набуло зовсім іншого змісту. “Мамою” скорочено називають системну плату персонального комп’ютера. Також запозичені такі англіцизми, як “хард” – накопичувач на жорсткому магнітному диску, “флоп” – накопичувач на магнітному диску. Можна почути і змінені українські слова: “клавіші”, “теклада”, “клава”, “борда” – клавіатура, “проц” – центральний процесор тощо.

Спеціалісти, які проводять багато часу в мережі Інтернет, мають свої англіцизми: “чат” – розмова за допомогою Інтернету, “мило” – електронна пошта, “нюси” – Інтернетовські конференції з різних тем, “топiк” – тема конкретної конференції, “офф-топiк” – повідомлення, яке не стосується теми конференції, “пага” – сторінка в мережі Інтернет тощо.

Гравці використовують ще більш англізовані слова: “квакати” – грати в комп’ютерну гру Quake, “забіндувати” – призначити якусь дію клавіші на клавіатурі, “конфіг” – конфігураційний файл, “квакер” – той, що грає в Quake, “скін” – розмальовка гравця в грі, “мод” – надбудова над стандартною версією гри, “реліз” – версія гри, яка надійшла у продаж, “бета” – тестова версія гри, “рельса” – Rail Gun (спеціальна електро-магнітна зброя) тощо.

Як показові можна розглядати і такі явища, як створення граматичних парадигм запозичених термінів. Наприклад, інсталяція – інсталувати, файл – файловий, чат – чатитися, що свідчать про мовне опанування термінів-англіцизмів.

Проникнення англіцизмів до українського програмного забезпечення можна трактувати як закономірне мовне явище, яке ми називаємо запозиченням. Запозичення слів з інших мов є важливим методом збагачення словникового складу мови, процесом мовної інтелектуалізації в сучасних умовах інтеграційних міжнародних процесів. Сьогодні навіть важко визначити, яка з тенденцій – прихильники вживання іншомовних запозичень чи супротивники напливу у мову іноземних слів – домінує у різних суспільних групах [3, с.8-9]. І це має свої обґрунтування: з одного боку, запозичення може бути доречним, коли входить у мову на рівні поняття і є неологізмом. Як правило, що вже було проаналізовано вище, запозичення зберігають фонетичний відтінок мови джерела, часто вони “конкурують” з власномовними лексичними відповідниками, часто витісняють їх (наприклад, computer – обчислювальна машина, import – ввіз товарів, export – вивіз товарів тощо). В комунікативних міжнаціональних контактах такі слова знаходять перевагу у використанні. Проте, потрібно бути дуже обережним з вживанням запозичень через те, що вони можуть гальмувати національно-мовні процеси розвитку, заповнити мову іншомовними словами. Інтенсивні пошуки власномовних удосконалених варіантів і використання їх у мові професіоналів взагалі, і фахівців з комп’ютерної техніки зокрема, мають збалансувати той потрібний відсоток запозичень з іноземних мов в українській мові.

Ми вважаємо, якщо все-таки говорити про процеси мовної інтелектуалізації [3, с.8], технологічної модернізації та наукового прогресу, то ці процеси залежать не від кількості запозичень у мовах, а від самих інтелектуальних процесів, що відбуваються на рівні мовлення і дуже добре можуть бути сформульовані лексичними і текстовими засобами української мови.

1. Коссак О.М. *Англо-український словник з інформатики та обчислювальної техніки*. Львів, 1995. 2. Леуцук Т. *Словництво і науково-технічний поступ*. Львів, 1994. 3. Леуцук Т.Й. *Типологія термінологічних підсистем*. Львів, 1999. 4. Jager Gert. *Translation and translational linguistic. Linguistische Studien*. VEB. Max Niemeyer Verlag Halle (Saale), 1975. 5. Сапура Е. *Избранные труды по языкознанию и культурологии*. М., 1993.

СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ОДНОКОМПОНЕНТНИХ ТЕРМІНІВ З ГАЛУЗІ “ВОДОПОСТАЧАННЯ”

© Водарська Н.М., 2000

ДУ ”Львівська політехніка“

Наше дослідження базується на аналізі морфологічної структури відібраних 650 одиниць найчастотніших термінів з галузі “Водопостачання”. Згадані терміни становлять лексичний мінімум для студентів другого курсу відповідної спеціальності і є додатком до укладених нами “Практичних завдань” [1].

Тематика вибірки охоплює усі найважливіші проблеми даної галузі, зокрема питання охорони водних ресурсів, їх дбайливого використання, а також містить матеріал про основні етапи очищення води, а саме: осадження, коагуляцію, фільтрацію, дезінфекцію тощо.

Під час аналізу терміносистеми з галузі “Водопостачання” виявлено такі характеристики, які варто враховувати на практичних заняттях з англійської мови.

Найвищу частотність, як виявилось, мають однокомпонентні терміни, вони становлять близько 48 % від усіх вжитих термінів [1]. Із збільшенням кількості компонентів терміни мають тенденцію до зменшення кількості вживань. Так, чотири- і більше компонентні терміни виявили значно меншу частотність уживань, що дорівнює приблизно 3,7 %. Частотність вживання дво- і трикомпонентних термінів становила, відповідно, 31,2 % і 18,1 % .

Щодо однокомпонентних термінів слід зазначити, що більше ніж половину їх становлять загальнолітературні слова, наприклад: *a well* – колодязь, *water* – вода, *a spring* – джерело, *a stream* – струмок; і загальнотехнічні терміни, наприклад: *a layer* – шар, *solution* – розчин, *conductor* – провідник тощо, що значно полегшує збільшити і активізувати лексичний мінімум даної галузі знань.